

RELATIONSHIPS BETWEEN RESILIENCE AND INTIMACY OF FRIENDSHIP WITH BULLYING IN DISADVANTAGED ADOLESCENTS*

*Arunya Inson, B.N.S**, Patcharin Nintachan, RN, Ph.D., ****

*Sopin Sangon, RN, Ph.D., ****, Nantiya Ekathikhomkit, RN, Ph.D.******

Abstract

Objective: This descriptive correlational research design aimed at investigating relationships between resilience and intimacy of friendship with bullying in disadvantaged adolescents.

Methods: The participants consisted of 212 secondary school students studying in year 1 - 6, second semester of academic year 2561 from a school for disadvantaged adolescents in the Northeast region of Thailand. The research instruments including a Demographic Questionnaire, Adolescent Peer Relations Instrument, Resilience Inventory, and Friendship Intimacy Questionnaire were used for data collection. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and Spearman rank correlation coefficient.

Results: The findings revealed that the resilience scores and all dimensions of resilience (I have, I am, and I can) were negatively and significantly related to bullier scores ($r = -.19, p = .005$; $r = -.22, p = .002$; $r = -.17, p = .013$; $r = -.15, p = .028$ respectively). The resilience scores and all dimensions of resilience (I have, I am, and I can) were negatively and significantly related to victim scores ($r = -.19, p = .007$; $r = -.22, p = .001$; $r = -.15, p = .030$; $r = -.15, p = .031$ respectively). Intimacy of friendship was not related to bullier scores ($r = .01, p = .871$). However, intimacy of friendship was negatively and significantly related to victim scores ($r = -.15, p = .026$).

Conclusion: The result from this study could be used as basic information to promote resilience in disadvantaged adolescents.

Keywords: resilience, intimacy of friendship, bullying behavior, disadvantaged adolescents

**Master's thesis of Nursing Science Program in Psychiatric and Mental Health Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University*

***Student, Master of Nursing Science Program in Psychiatric and Mental Health Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University*

****Corresponding author: Associate Professor, Ramathibodi School of Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University, e-mail: patcharin.nin@mahidol.edu*

*****Assistant Professor, Ramathibodi School of Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University*

******Lecturer, Ramathibodi School of Nursing, Faculty of Medicine Ramathibodi Hospital, Mahidol University*

Received: 4 August 2020, Revised: 20 June 2021, Accepted: 24 June 2021

ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตและความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน กับพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาส*

อรัญญา อินสอน, พย.บ.**, พัชรินทร์ นินทจันทร์, RN, Ph.D.***

โสภณ แสงอ่อน, RN, Ph.D.****, นันทิยา เอกอชิตมกิจ, RN, Ph.D.*****

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: การวิจัยแบบบรรยายเชิงความสัมพันธ์ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตและความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาส

วิธีการศึกษา: กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ของโรงเรียนสำหรับเด็กด้อยโอกาสแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 212 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินพฤติกรรมการรังแกกัน แบบประเมินความแข็งแกร่งในชีวิต และแบบประเมินความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน

ผลการศึกษา: คะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทุกองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิต (I have, I am, และ I can) มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.19, p = .005$; $r = -.22, p = .002$; $r = -.17, p = .013$; $r = -.15, p = .028$ ตามลำดับ) คะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทุกองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิต (I have, I am, และ I can) มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกผู้อื่นรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.19, p = .007$; $r = -.22, p = .001$; $r = -.15, p = .030$; $r = -.15, p = .031$ ตามลำดับ) ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น ($r = .01, p = .871$) อย่างไรก็ตามความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกผู้อื่นรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.15, p = .026$)

สรุป: ผลการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตในวัยรุ่นด้อยโอกาสต่อไป

คำสำคัญ: ความแข็งแกร่งในชีวิต ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน พฤติกรรมการรังแกกัน วัยรุ่นด้อยโอกาส

*วิทยาลัยนพนธ์ วิทยาลัยพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

**นักศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

***ผู้ประสานงานบทความ: รองศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, e-mail: patcharin.nin@mahidol.edu

****ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

*****อาจารย์ โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล

วันที่รับ: 4 สิงหาคม 2563, วันที่แก้ไข: 20 มิถุนายน 2564, วันที่ตอบรับ: 24 มิถุนายน 2564

ความสำคัญของปัญหา

วัยรุ่นเป็นบุคคลที่อยู่ในช่วงอายุ 10 – 19 ปี (สุริยเดว ทรีปาตี, 2551; World Health Organization [WHO], 2019) จากสถิติในปี พ.ศ. 2560 ของกรมสุขภาพจิต (2561) พบว่า ในจำนวนประชากรเด็กและวัยรุ่นไทย (อายุ 0 – 18 ปี) 13 ล้านคน เป็นเด็กและวัยรุ่นด้อยโอกาสมากกว่า 5 ล้านคน วัยรุ่นด้อยโอกาสเป็นวัยรุ่นที่ประสบปัญหาหรือมีชีวิตที่ต้องอยู่ในสภาวะที่ยากลำบาก ขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานของรัฐในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข ส่งผลให้ไม่สามารถดำรงชีวิตได้ทัดเทียมผู้อื่น จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือดูแลอย่างเหมาะสม ส่วนใหญ่เด็กและวัยรุ่นด้อยโอกาสเป็นกลุ่มเด็กยากจน ร้อยละ 80.0 และเป็นกลุ่มเด็กและวัยรุ่นหลายชาติพันธุ์ ร้อยละ 6.0 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ [สพฐ.], 2554; สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสตูล, 2558; อมรวิรัช นาครทรรพ, 2557; United Nations Children's Fund [UNICEF], 2012) ในประเทศไทย มีการจำแนกประเภทของวัยรุ่นด้อยโอกาสไว้หลายประเภทตามความแตกต่างของลักษณะสภาพปัญหาสาเหตุ และแนวทางการให้ความช่วยเหลือที่ต่างกัน โดยที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (สพฐ., 2556) แบ่งประเภทของเด็กด้อยโอกาสออกเป็น 10 ประเภท ได้แก่ (1) เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน (2) เด็กเร่ร่อน (3) เด็กที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศ (4) เด็กที่ถูกทอดทิ้ง/กำพร้า (5) เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ (6) เด็กยากจน (มากเป็นพิเศษ) (7) เด็กในชนกลุ่มน้อย (8) เด็กที่

เสพติด (9) เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ หรือโรคติดต่อร้ายแรงที่สังคมรังเกียจ และ (10) เด็กในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน วัยรุ่นด้อยโอกาสไม่ว่าจะเป็นประเภทใดก็ตามส่วนใหญ่จะสามารถเข้าถึงระบบบริการที่สำคัญของรัฐได้น้อย อาจส่งผลต่อการเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการตามวัยทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงตามวัยจากวัยเด็กเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสต้องปรับตัวในหลาย ๆ ด้าน ทั้งการเปลี่ยนแปลงตามวัยและสภาพแวดล้อมที่ขาดโอกาสของตนเอง วัยรุ่นด้อยโอกาสที่ไม่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม อาจส่งผลต่อการแสดงออกทางอารมณ์ ทำให้อารมณ์มีการเปลี่ยนแปลงง่าย มีความมั่นคงในอารมณ์น้อย อารมณ์อ่อนไหวง่าย (สุริยเดว ทรีปาตี, และสุชีรา เจริญธรรม, 2554) และอาจส่งผลถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หนึ่งในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมนั้นคือ พฤติกรรมการรังแกกัน (Finger, Yeung, Craven, Parada, & Newey, 2008)

พฤติกรรมการรังแกกัน (bullying) เป็นปัญหาด้านพฤติกรรมที่สำคัญ ซึ่งเป็นการกระทำในทางลบของบุคคลหนึ่งหรือมากกว่า ที่ตั้งใจทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายหรือเกิดความทุกข์ใจซ้ำ ๆ ต่อเนื่องเป็นเวลานาน โดยที่มีความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างผู้รังแกและผู้ถูกรังแก (ชุตินาถ ศักรินทร์กุล และอลิสา วัชรสินธุ, 2557; Finger, Yeung, Craven, Parada, & Newey, 2008; Olweus, 1997) จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาสหลายกลุ่ม อาทิเช่น

การศึกษาในวัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มผู้กระทำความผิดทางกฎหมาย (อายุ 13 – 19 ปี) พบว่าเป็นผู้รังแก ร้อยละ 32.1 เป็นผู้ถูกรังแก ร้อยละ 8.2 (Viljoen, O'Neill, & Sidhu, 2005) การศึกษาในวัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มผู้กระทำความผิดที่รอการตัดสินโทษและที่ถูกคุมขัง (อายุ 15 – 21 ปี) พบว่าเป็นผู้รังแก ร้อยละ 43.1 และเป็นผู้ถูกรังแก ร้อยละ 40.6 (Ireland, 2005) และการศึกษาในวัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มเด็กกำพร้า วัยรุ่นที่ติดเชื้อมีแอลกอฮอล์ วัยรุ่นข้างถนน (อายุ 10 – 19 ปี) พบว่าเป็นผู้ถูกรังแก ร้อยละ 34.0 (Cluver, Bowes, & Gardner, 2010) นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มที่อาศัยอยู่ในชนบทกับวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในเมือง พบว่าวัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มที่อาศัยอยู่ในชนบทมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ถูกรังแกและเป็นผู้รังแกผู้อื่นมากกว่าวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ในเมือง (Yen et al., 2012) จากการศึกษาพฤติกรรมมารังแกกันในวัยรุ่นอายุ 10 – 17 ปี ของ Shetgiri, Lin, Avila, and Flores (2012) พบว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มวัยรุ่นที่ไม่มีพฤติกรรมรังแกกัน วัยรุ่นกลุ่มที่มีพฤติกรรมมารังแกกันจะมาจากครอบครัวที่มีฐานะยากจนกว่า การศึกษาของ Juan, Zuze, Hannan, Govender, and Reddy (2018) ที่เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนเกรด 9 ในโรงเรียนที่มีสถานะทางการเงินต่ำกว่าโรงเรียนที่มีสถานะทางการเงินสูง พบว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีสถานะทางการเงินต่ำมีเปอร์เซ็นต์ของการเป็นผู้รังแกสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีสถานะทางการเงินสูง พฤติกรรมมารังแกกันในกลุ่มวัยรุ่นน้อยโอกาส ส่งผลกระทบต่อผู้รังแกและผู้ถูกรังแก โดยผู้รังแกมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่ม

แก๊งอันธพาล (Viljoen et al., 2005) สำหรับผู้ถูกรังแก การศึกษาในวัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มเด็กกำพร้า ติดเชื้อมีแอลกอฮอล์ และที่เป็นเด็กข้างถนนพบว่า การถูกรังแกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอาการซึมเศร้า ความวิตกกังวล ความคิดฆ่าตัวตาย และภาวะป่วยทางจิต จากเหตุการณ์รุนแรง (Cluver et al., 2010) การศึกษาระยะยาวของ Sapouna and Wolke (2013) ในวัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มที่กระทำความผิดที่ถูกรังแกตอนอายุ 13 ปี พบว่าการถูกรังแกตอนอายุ 13 ปี มีความสัมพันธ์ทางบวกกับภาวะซึมเศร้าและการกระทำความผิดในหนึ่งปีต่อมา และพบว่าการถูกรังแกตอนอายุ 13 ปี มีความสัมพันธ์กับการถูกรังแกมากขึ้นเมื่ออายุ 14 ปี การมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ มีเพื่อนสนิทจำนวนน้อยคน มีความรู้สึกแปลกแยกจากสังคมมาก มีความขัดแย้งกับผู้ปกครองมาก และถูกพี่น้องรังแกมากขึ้น การศึกษาเปรียบเทียบภาวะสุขภาพจิตระหว่างกลุ่มผู้ถูกรังแก ผู้รังแก และผู้ที่เป็นทั้งผู้รังแกและผู้ถูกรังแกในวัยรุ่นน้อยโอกาส (กลุ่มผู้กระทำความผิดที่รอการตัดสินโทษและที่ถูกคุมขัง) พบว่า กลุ่มผู้ถูกรังแกจะมีอาการวิตกกังวล อาการนอนไม่หลับ มีความบกพร่องทางสังคม อาการซึมเศร้ารุนแรงมากกว่ากลุ่มผู้รังแก และกลุ่มผู้ที่เป็นทั้งผู้รังแกและผู้ถูกรังแก (Ireland, 2005) การศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นน้อยโอกาสที่อาศัยอยู่ในชนบท เมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ถูกรังแกกับผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรังแกกันพบว่า ผู้ที่ถูกรังแกมีความคิดฆ่าตัวตายมากกว่าผู้ที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการรังแกกัน (Espelage & Holt, 2013) นอกจากนี้มีการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป พบว่าวัยรุ่นที่มีส่วนร่วมในพฤติกรรมมารังแกกันมีความเสี่ยงสูงที่จะ

มีคุณภาพการนอนหลับต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับนักเรียนที่ไม่เคยมีส่วนร่วมในพฤติกรรมการรังแกกัน (Zhou et al., 2015) จากผลกระทบของพฤติกรรมการรังแกกันในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาส จะเห็นว่าพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นกลุ่มนี้ส่งผลกระทบต่อทั้งผู้รังแกและผู้ถูกรังแกในหลายด้าน ทั้งด้านสุขภาพกาย ด้านสุขภาพจิต และด้านพฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาสมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาที่ผ่านมาที่ศึกษาในวัยรุ่นด้อยโอกาสและวัยรุ่นทั่วไปแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกกันนั้น มีทั้งปัจจัยระดับสังคมและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยระดับครอบครัว และปัจจัยระดับบุคคล (Cluver et al., 2010; Pengpid & Peltzer, 2013; Yen et al., 2012) โดยปัจจัยระดับสังคมและสิ่งแวดล้อมนั้น จากการศึกษาพฤติกรรมการรังแกกันในเด็กและวัยรุ่น สถานที่ที่พบการรังแกกันในวัยรุ่นส่วนใหญ่พบในโรงเรียนมากกว่าในชุมชนหรือสถานที่อื่น ๆ โดยบริเวณที่พบพฤติกรรมการรังแกกันมากที่สุด คือ บริเวณสนามเด็กเล่น ห้องเรียน และบริเวณบันได ตามลำดับ (Garmaroudi, Mohammad, Omidvari, & Jafarpour, 2014; Save the children Lebanon, 2018) อาจเนื่องจากเด็กและวัยรุ่นนั้นศึกษาอยู่ในโรงเรียน โดยบางแห่งเป็นโรงเรียนแบบอยู่ประจำ ทำให้วัยรุ่นเหล่านี้ใช้เวลาอยู่กับเพื่อนเกือบตลอดเวลา จึงน่าจะทำให้มีโอกาสที่จะเกิดการกระทบกระทั่งกันหรือการรังแกกันเกิดขึ้นได้ การศึกษาเกี่ยวกับเพื่อนในโรงเรียนกับพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาส พบว่าถ้ามีการสนับสนุนจากเพื่อนมาก แนวโน้มที่วัยรุ่น

จะมีพฤติกรรมการรังแกกันจะต่ำ (Cluver et al., 2010; Smokowski, Cotter, Robertson, & Guo, 2013)

ในด้านปัจจัยระดับครอบครัว จากการศึกษาของ Shetgiri et al. (2012) พบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มยากจนที่ผู้ปกครองมีปัญหาด้านสุขภาพจิต รู้สึกว่าบุตรของตนเป็นเด็กเลี้ยงยาก และโภชนาการของตนบ่อยครั้ง จะมีความเสี่ยงสูงที่จะมีพฤติกรรมการรังแกกัน จากการศึกษาในวัยรุ่นทั่วไป พบว่าการขาดการสนับสนุนจากผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Pengpid & Peltzer, 2013) การศึกษาในวัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มที่อยู่ในชนบท พบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่ครอบครัวมีรูปแบบการเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ ผู้ปกครองมีการรับรู้คอยดูแลทั้งกิจกรรมต่าง ๆ มีความเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมการรังแกกันต่ำ (Malta et al., 2014) ส่วนรูปแบบการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และการเลี้ยงดูแบบยอมตามบุตร พบการศึกษาในวัยรุ่นทั่วไปว่าเด็กจะมีความเสี่ยงต่อการเป็นผู้รังแก และเป็นทั้งผู้รังแกและถูกรังแกสูง (ชุตินาถ ศักรินทร์กุล และอลิสวา วัชรสินธุ, 2557)

ส่วนปัจจัยระดับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกกัน เช่น เพศ อายุ ผลการเรียน พฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ และความแข็งแรงในชีวิต เป็นต้น โดยปัจจัยด้านเพศนั้น จากการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสของ Yen et al. (2012) พบว่าเพศชายมีแนวโน้มในการมีประสบการณ์เกี่ยวกับการรังแกกันมากกว่าเพศหญิง และการศึกษาในวัยรุ่นทั่วไปของ Owusu, Hart, Oliver, and Kang (2011) พบว่าเพศชายมีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ถูกรังแกทางร่างกายมากกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปของชุดินาด คักรินทร์กุล และอลิสา วัชรสินธุ (2557) พบว่าเพศชาย มีความเสี่ยงสูงกว่าเพศหญิงในการเป็นผู้รังแก และ การศึกษาของกอร์ปกุล ภาวะกุล และปราโมทย์ สุคนิษฐ์ (2554) พบเพศชายเป็นผู้รังแกและเป็นผู้ถูกรังแกมากกว่าเพศหญิง อายุก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีการศึกษาพบว่านักเรียนที่อายุน้อยกว่ามีความเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมการรังแกมากกว่านักเรียนที่อายุมากกว่า (Yen et al., 2012) แต่ยังไม่พบการศึกษา ปัจจัยด้านผลการเรียนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกกันในกลุ่มวัยรุ่นด้วยโอกาส อย่างไรก็ตามในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปมีการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มี ผลการเรียนน้อยกว่า 3.00 มีความเสี่ยงที่จะมี พฤติกรรมการรังแกกันมากกว่านักเรียนที่มีผลการ เรียนมากกว่า 3.00 (ชุดินาด คักรินทร์กุล และอลิสา วัชรสินธุ, 2557) นอกจากนี้มีการศึกษาที่พบว่า ผู้ที่มี พฤติกรรมเสี่ยงต่าง ๆ (เช่น สูบบุหรี่ ดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ ใช้สารเสพติด และมีเพศสัมพันธ์ในวัย เรียน เป็นต้น) จะมีแนวโน้มสูงในการเป็นผู้ถูกรังแก (Malta et al., 2014)

นอกจากปัจจัยระดับบุคคลที่กล่าวข้างต้น แล้ว ยังมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัว คือ ความ แข็งแกร่งในชีวิต การศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นด้วยโอกาส (เกรด 7 ถึง 12) ของ Donnon (2010) พบว่าวัยรุ่น ด้วยโอกาสกลุ่มชนกลุ่มน้อยที่มีความแข็งแกร่งใน ชีวิตต่ำจะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นและถูกรังแกสูง และการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป พบว่าวัยรุ่นที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นและถูกรังแกสูง (Donnon & Hammond, 2007) ความแข็งแกร่งใน

ชีวิตตามแนวคิดของกรอทเบิร์ก (Grotberg, 1995) นั้นประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบหลัก (I have, I am, และ I can) โดยที่องค์ประกอบแรก 'I have' คือ แหล่งสนับสนุนจากภายนอกของบุคคล (พัชรินทร์ นินทจันทร์, ทศนา ทวีคุณ, และโสภณ แสงอ่อน, 2558; Grotberg, 1995) การศึกษาในวัยรุ่นด้วยโอกาส พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากพี่น้องมาก และ การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนมาก มีโอกาสที่จะถูกรังแกน้อย (Cluver et al., 2010) องค์ประกอบ ที่สอง 'I am' เป็นความเข้มแข็งภายในของบุคคล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grotberg, 1995) การศึกษาลักษณะของบุคคลในวัยรุ่นทั่วไป พบว่า บุคคลที่มีระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นสูง (Wild, Flisher, Bhana, & Lombard, 2004) และ องค์ประกอบด้าน I can เป็นปัจจัยด้านทักษะในการ จัดการกับปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grotberg, 1995) การศึกษาในวัยรุ่นด้วยโอกาสกลุ่มยากจน พบว่า วัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับครูในระดับสูงมี ความเสี่ยงที่จะเป็นผู้ถูกรังแกน้อยกว่าเมื่อ เปรียบเทียบกับวัยรุ่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับครูใน ระดับต่ำ (Cerezo, Ruiz-Esteban, Lacasa, & Gonzalo, 2018) การศึกษาในวัยรุ่นทั่วไปของ Cook, Williams, Guerra, Kim, and Sadek (2010) พบว่า วัยรุ่นที่มีความสามารถทางสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรม รังแกผู้อื่นต่ำและถูกรังแกต่ำ

จากสถานการณ์ความเป็นอยู่และ สภาพแวดล้อมที่วัยรุ่นด้วยโอกาสต้องเผชิญ ทำให้ วัยรุ่นด้วยโอกาสเป็นวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงต่อการมี

พฤติกรรมมารั้งแค้น (Cluver et al., 2010; Yen et al., 2012) จึงต้องให้การดูแลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และด้านพฤติกรรมมากกว่ากลุ่มวัยรุ่นทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นภาคที่ประชากรมีความยากจนถึงร้อยละ 13.0 ของประชากรทั้งหมดในภาค (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) และข้อมูลจากการสอบถามอาจารย์ผู้สอนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์แห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่านักเรียนในโรงเรียนส่วนมากมีฐานะยากจน และมีแนวโน้มของพฤติกรรมมารั้งแค้นค่อนข้างมากแต่ไม่มีผลการศึกษาที่เป็นรูปธรรม และจากการศึกษาที่ผ่านมาดังกล่าวข้างต้น พบว่ามีหลากหลายปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมมารั้งแค้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมารั้งแค้นในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาส โดยเฉพาะปัจจัยความแข็งแกร่งในชีวิตซึ่งเป็นปัจจัยที่จะช่วยให้วัยรุ่นด้อยโอกาสมีความเข้มแข็งในจิตใจ ทำให้ปรับตัวผ่านพ้นเหตุการณ์วิกฤตในชีวิตไปได้ (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558) และปัจจัยความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน อันเป็นส่วนสำคัญในช่วงวัยรุ่น โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนแบบอยู่ประจำ ซึ่งใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน จึงต้องมีเพื่อนที่สามารถแลกเปลี่ยนมิตรภาพ และช่วยสนับสนุนทางอารมณ์ (มณฑานา นธิธรา, 2546; Buhrmester, 1990) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองปัจจัยดังกล่าวกับพฤติกรรมมารั้งแค้นในวัยรุ่นด้อยโอกาสมีค่อนข้างจำกัดในบริบทสังคมไทย ดังนั้น การเข้าใจถึงความสัมพันธ์

ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตและความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมมารั้งแค้นในวัยรุ่นด้อยโอกาสจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง อันจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะใช้ในการวางแผนการป้องกันและดูแลพฤติกรรมมารั้งแค้นในวัยรุ่นด้อยโอกาสได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและรายด้าน (I have, I am และ I can) และความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมมารั้งแค้นในวัยรุ่นด้อยโอกาส

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมมารั้งแค้น และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมารั้งแค้นในวัยรุ่นด้อยโอกาส ดังนี้

พฤติกรรมมารั้งแค้น คือ พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งหรือมากกว่า ที่ตั้งใจทำให้ผู้อื่นได้รับอันตรายหรือเกิดความทุกข์ใจซ้ำ ๆ ต่อเนื่องเป็นเวลานาน โดยที่มีความไม่สมดุลงของอำนาจระหว่างผู้รังแกและผู้ถูกรังแก (Parada, 2000 as cited in Finger et al., 2008) ในการศึกษาพฤติกรรมมารั้งแค้นแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) พฤติกรรมมารั้งแค้นแก่ผู้อื่น และ 2) พฤติกรรมมารั้งแค้นแก่ตนเอง ทั้งพฤติกรรมมารั้งแค้นผู้อื่นและพฤติกรรมมารั้งแค้นตนเอง มี 3 รูปแบบ คือทางร่างกาย ทางวาจา และทางสังคม พฤติกรรมมารั้งแค้นผู้อื่น/มารั้งแค้นแก่ผู้อื่น เช่น การผลัก/ถูผลัก ตีหรือเตะ/ถูตี

หรือถูกตะแคงอย่างรุนแรง ขว้างปาสิ่งของใส่ นักเรียนคนอื่น/ถูกนักเรียนคนอื่นขว้างปาสิ่งของใส่ เป็นต้น พฤติกรรมการรังแกผู้อื่น/การถูกรังแกทางวาจา เช่น พูดจาล้อเลียนรูปลักษณ์ภายนอกของนักเรียนคนอื่น/ถูกนักเรียนคนอื่นพูดจาล้อเลียนรูปลักษณ์ภายนอก ล้อชื่อของนักเรียนคนอื่น/ถูกนักเรียนคนอื่นล้อชื่อ เป็นต้น พฤติกรรมการรังแกผู้อื่น/การถูกรังแกทางสังคม เช่น เพิกเฉย ทำเป็นไม่สนใจ/ถูกเพิกเฉยโดยแกล้งว่าไม่มีตัวตนอยู่ในกลุ่ม เป็นต้น พฤติกรรมการรังแกกันเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายด้านและมีผลกระทบที่ร้ายแรงทั้งระยะสั้นและระยะยาวแก่ผู้ที่รังแกผู้อื่น และผู้ที่ถูกรังแก (Finger et al., 2008)

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่น คือ โอกาสหลากหลายปัจจัย ซึ่งปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่น คือ โอกาสในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ความแข็งแกร่งในชีวิต และความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน มีรายละเอียดดังนี้

ความแข็งแกร่งในชีวิต เป็นความสามารถของบุคคลหรือศักยภาพของบุคคล ในการยืนหยัดอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์อันเลวร้าย (adversity in life) หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดในชีวิต (stressful life events) และสามารถนำตัวเองข้ามผ่านอุปสรรคเหล่านั้นได้อย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มากขึ้น ตามแนวคิดของกรอทเบอร์ค ความแข็งแกร่งในชีวิตประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ คือ I have, I am และ I can (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grotberg,

1995) ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 'I have' เป็นแหล่งสนับสนุนภายนอกของบุคคล เช่น เพื่อน ครู และครอบครัว ในช่วงวัยรุ่นการมีเพื่อนอยู่ใกล้ชิด ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน ให้กำลังใจและให้ความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา ในโรงเรียน มีครูคอยดูแล ตักเตือน ให้การช่วยเหลือเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่อาจเกิดอันตราย และมีบุคคลในครอบครัวที่คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำสั่งสอน เป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติตัว ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ส่งเสริมให้วัยรุ่นเกิดความแข็งแกร่งในชีวิต มีกำลังใจที่จะต่อสู้ หาทางแก้ไขปัญหาและสามารถผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ ไปได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม จากการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นคือ โอกาสและกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปพบว่า การที่วัยรุ่นมีการสนับสนุนของเพื่อนสูง (Kendrick, Jutengren, & Stattin, 2012) มีบิดามารดาที่สามารถพูดคุย แลกเปลี่ยนเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งกันและกันได้ (Shetgiri et al., 2012) และมีผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตัว (Espelage, Bosworth, & Simon, 2000) มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นต่ำ ในทำนองเดียวกันการที่วัยรุ่นมีทั้งเพื่อน ครู และครอบครัว คอยให้กำลังใจ รับฟังปัญหา ให้คำแนะนำต่าง ๆ ก็อาจจะช่วยให้หลีกเลี่ยงกับการที่ต้องอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกรังแก จากการศึกษาในวัยรุ่นคือ โอกาสพบว่าการได้รับสนับสนุนจากเพื่อนสูง (Cluver et al., 2010; Pengpid & Peltzer, 2013) และการสนับสนุนจากพี่น้องสูง (Cluver et al., 2010) มีแนวโน้มที่จะถูกรังแกต่ำ

องค์ประกอบที่ 2 'I am' เป็นความเข้มแข็ง

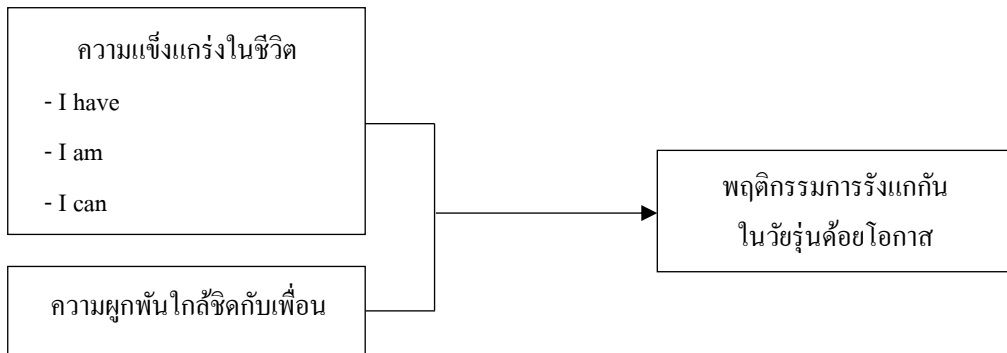
ภายในของบุคคล บุคคลจะเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ชีวิตยังมีความหวัง ยอมรับในผลของการกระทำของตน มีพื้นฐานอารมณ์ดีถึงแม้ต้องเผชิญกับความลำบาก และสามารถที่จะรักและเป็นที่รักของผู้อื่นได้ การที่วัยรุ่นมีลักษณะของความเข้มแข็งภายในตน มีการรับรู้ความสามารถในตนเองสูง เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีแนวโน้มที่จะไม่ทำพฤติกรรมรุนแรงต่อผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีกำลังใจที่ยืนหยัดต่อสู้ปัญหา ไม่ยอมเป็นผู้ถูกรังแก จากการศึกษาของ Kokkinos and Kipritsi (2012) ในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป (อายุ 10 - 13 ปี) พบว่า วัยรุ่นที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ วัยรุ่นที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ ส่วนการศึกษาในวัยรุ่นทั่วไปของ Wild et al. (2004) พบว่า วัยรุ่นที่มีการรับรู้ความมีคุณค่าในตนเองต่ำมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกผู้อื่นสูง

องค์ประกอบที่ 3 'I can' เป็นทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล เช่น สามารถขอความช่วยเหลือได้ เลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม โดยหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ทักษะในการจัดการปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเป็นสิ่งสำคัญสำหรับวัยรุ่นที่ต้องใช้ชีวิตในโรงเรียนร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างกัน ทักษะทางสังคมและการจัดการปัญหาจะช่วยให้วัยรุ่นปรับตัวเข้าหาผู้อื่นได้ ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงที่จะถูกรังแกสามารถช่วยเหลือตนเองหรือขอความช่วยเหลือได้

จากการศึกษาในวัยรุ่นด้อยโอกาสของ Bayraktar (2012) พบว่าวัยรุ่นที่มีความสามารถทางสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกผู้อื่นต่ำ และการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปของ Cook et al. (2010) พบว่าผู้ที่มีความสามารถทางสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ

ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน คือ การที่วัยรุ่นได้ใช้เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับเพื่อน มีการแลกเปลี่ยนมิตรภาพระหว่างกัน มีการเปิดเผยตนเองพูดคุยปรับทุกข์และสุขซึ่งกันและกัน ก็น่าจะเกิดความพึงพอใจในสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน (Buhrmester, 1990) วัยรุ่นด้อยโอกาสที่อยู่ในโรงเรียน จะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน ทั้งการเรียนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ น่าจะทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันใกล้ชิด วัยรุ่นสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งเรื่องที่เป็นความลับได้ สามารถที่จะขอคำแนะนำหรือขอความช่วยเหลือในยามที่เกิดปัญหา เมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแก ถ้ามีเพื่อนที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ น่าจะช่วยให้วัยรุ่นที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนมีแนวโน้มจะถูกรังแกน้อย ในขณะที่เดียวกันการมีความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนน่าจะมีส่วนช่วยให้โอกาสที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกกันน้อยลง จากการศึกษาในวัยรุ่นด้อยโอกาส พบว่าการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนสูงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ (Cluver et al., 2010; Smokowski et al., 2013)

อาจกล่าวได้ว่าความแข็งแกร่งในชีวิตและความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนน่าจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมถูกรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาส ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงบรรยายความสัมพันธ์ (descriptive correlational research) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 6 ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์/โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 1 โรงเรียน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ค่ากำลังทดสอบ (power analysis) ของโคเฮน (Cohen & Williamson, 1988) โดยใช้โปรแกรม G*Power (Faul, Erdfelder, Lang, & Buchner, 2007) การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้กำหนดค่าอิทธิพล (effect size) จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Cook et al., 2010) โดยกำหนดค่าอิทธิพลเท่ากับ .20 ค่ากำลังทดสอบเท่ากับ .80 และค่านัยสำคัญทางสถิติ (α) เท่ากับ .05 โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์ (correlation) แบบสองทาง (two – tailed) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 193 คน และเพื่อป้องกันการไม่สมบูรณ์ของข้อมูล

จึงเพิ่มจำนวนตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้อีกร้อยละ 10 ได้ขนาดตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จำนวน 212 คน

การพิทักษ์สิทธิของตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้ ได้ผ่านการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล และได้รับอนุญาตในการเข้าถึงข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียน เมื่อได้รับอนุญาตครบตามขั้นตอนแล้ว ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดกับนักเรียนเกี่ยวกับการวิจัยวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยการตอบแบบสอบถามนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจไม่ว่าผู้เข้าร่วมวิจัยจะตอบคำถามหรือไม่ก็ตามจะไม่มีผลกระทบใด ๆ กับผลการเรียนของผู้เข้าร่วมวิจัยทั้งสิ้น การนำเสนอรายงานการวิจัยเป็นการนำเสนอในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นโดยผู้วิจัย ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา เกรดเฉลี่ย จำนวนเพื่อนสนิท ค่าใช้จ่ายที่ได้รับจากผู้ปกครอง ความเพียงพอของเงินที่ได้รับจากครอบครัว สถานภาพสมรสของบิดามารดาและบรรยากาศในครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบประเมินพฤติกรรมการรังแกกัน เป็นแบบประเมินที่ดัดแปลงมาจากแบบประเมิน Adolescent Peer Relations Instrument (APRI) ของ Parada (2000) โดยพัชรินทร์ นินทจันทร์ และโสภิต แสงอ่อน (2562) มีจำนวนข้อคำถาม 36 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น (ทางร่างกาย ทางวาจา และทางสังคม) จำนวน 18 ข้อ คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 18 - 108 คะแนน คนที่ได้คะแนนรวมของพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นสูง หมายถึง มีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นสูง ส่วนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการถูกรังแก (ทางร่างกาย ทางวาจา และทางสังคม) จำนวน 18 ข้อ คะแนนรวมอยู่ระหว่าง 18 - 108 คะแนน คนที่ได้คะแนนรวมของพฤติกรรมการถูกรังแกสูง หมายถึง มีพฤติกรรมการถูกรังแกสูง แบบประเมินเป็นลักษณะประมาณค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ 1 - 6 คะแนน โดย 1 หมายถึง ไม่เคยมีพฤติกรรมนั้นเลย จนถึง 6 หมายถึง มีพฤติกรรมนั้นทุกวัน นำไปทดสอบคุณภาพของเครื่องมือในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปพบว่าส่วนของผู้รังแก (ทางกาย ทางวาจา และทางสังคม) มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ในช่วง .82 - .92 และส่วนของผู้ถูกรังแก (ทางกาย ทางวาจา และทางสังคม) มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา

ของครอนบาค อยู่ในช่วง .87 - .93 (Marsh, Parada, Craven, & Finger, 2004) และในการศึกษาคั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคส่วนของผู้รังแก (ทางกาย ทางวาจา และทางสังคม) เท่ากับ .89 และมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคส่วนของผู้ถูกรังแก (ทางกาย ทางวาจา และทางสังคม) เท่ากับ .93

ส่วนที่ 3 แบบประเมินความแข็งแกร่งในชีวิต (Resilience Inventory) เป็นแบบประเมินที่พัฒนาโดยพัชรินทร์ นินทจันทร์, ทศนา ทวีคุณ, และโสภิต แสงอ่อน (2555) ตามแนวคิดของ Grothberg (1995; 1997) มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 28 ข้อ ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) I have (ฉันมี...) 2) I am (ฉันเป็นคน...) และ 3) I can (ฉันสามารถที่จะ...) ข้อคำถามแต่ละข้อเป็นการให้เลือกตอบ เพื่อแสดงระดับความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย 5 ระดับ จาก 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึง 5 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง คะแนนรวมมีค่าตั้งแต่ 28 - 140 คะแนน คะแนนสูงถือว่ามีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง นำไปทดสอบคุณภาพของเครื่องมือในกลุ่มตัวอย่างกลุ่มวัยรุ่นและนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ .86 - .91 (ทศนา ทวีคุณ, พัชรินทร์ นินทจันทร์ และโสภิต แสงอ่อน, 2555; พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภิต แสงอ่อน, และจริยา วิทยะศุภร, 2556; มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภิต แสงอ่อน, 2558) และในการศึกษาคั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .94

ส่วนที่ 4 แบบประเมินความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน (Friendship intimacy) ของเบอร์เมสเตอร์

(Buhmester, 1990) แปลเป็นภาษาไทยโดยมณฑนา นธิธรา (2546) มีข้อความทั้งหมดจำนวน 12 ข้อ โดยผู้ตอบอ่านข้อความ และพิจารณาข้อความว่า ข้อใดตรงกับความเป็นจริงของผู้่านมากที่สุด แบบประเมินมีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 - 5 คะแนน รวมทั้งหมดอยู่ในช่วง 12 - 60 คะแนน คะแนนสูง หมายถึง มีความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน ในระดับสูง นำไปทดสอบคุณภาพของเครื่องมือได้ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .85 - .96 (ฉันทนา แรงสิงห์, 2554; นวลจิรา จันระลักษ์ณะ, ทศนา ทวีคุณ และ โสภณ แสงอ่อน, 2558; อิงอร แก้วแหวน, 2550) ในการศึกษาครั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ .88

การเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังได้รับอนุมัติการทำวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

1. หัวหน้าโครงการวิจัยทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้อำนวยการ โรงเรียน เพื่อจะดำเนินการศึกษาวิจัย

2. เตรียมผู้ช่วยวิจัย เพื่อช่วยในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 คน ผู้วิจัยเตรียมผู้ช่วยวิจัยโดยชี้แจงรายละเอียดความเป็นมา วัตถุประสงค์การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย พร้อมทั้งอธิบายขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยประสานงานกับคณาจารย์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพบนักเรียนและผู้มีอำนาจลงนาม เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการเก็บข้อมูล สิทธิในการเข้าร่วมการวิจัย และสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อผู้มีอำนาจลงนามอนุญาตให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัย

และนักเรียนสมัครใจเข้าร่วมการวิจัยโดยการลงนามแล้ว ผู้วิจัยนัดวันและเวลามาเก็บข้อมูล

4. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในวันและเวลาที่กำหนด เป็นช่วงที่กลุ่มตัวอย่างว่างจากการเรียน ซึ่งเป็นช่วงวันหยุด การตอบแบบสอบถามใช้เวลาประมาณ 30 - 40 นาที หลังจากกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเสร็จให้นำแบบสอบถามมาใส่ในกล่องปิดผนึกที่มีช่องสำหรับใส่แบบสอบถามที่เตรียมไว้บริเวณหน้าห้อง

5. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยดำเนินการตรวจสอบแบบสอบถามทั้งหมดที่ได้รับ นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาลงรหัสข้อมูล และวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและตัวแปรที่ศึกษา โดยใช้สถิติบรรยาย ทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นโดยการทดสอบด้วยสถิติ Kolmogorov – Smirnov test พบว่าข้อมูลความแข็งแรงในชีวิต ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน และพฤติกรรมการรังแกกัน (พฤติกรรมการรังแกผู้อื่น และพฤติกรรมการถูกรังแก) ไม่มีการแจกแจงแบบปกติ ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแรงในชีวิตและความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นน้อยโอกาส โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า

1. ข้อมูลทั่วไปผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 77.4 มีอายุ 13 - 19 ปี (ค่าเฉลี่ย 15.49 ปี) เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ร้อยละ 17.5 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ร้อยละ 17.5 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ร้อยละ 15.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 20.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 11.3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 18.4 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยอยู่ในช่วง 2.51 - 3.50 ร้อยละ 59.3 ส่วนใหญ่มีเพื่อนสนิทในโรงเรียนเดียวกัน 1 - 10 คน ร้อยละ 89.4 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับเงินจากผู้ปกครอง/ญาติไม่เกิน 25 บาท/วัน ร้อยละ 62.3 ส่วนใหญ่มีความพอเพียงของเงินที่ได้รับจากครอบครัวเป็นบางครั้ง ร้อยละ 51.4 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่บิดา-มารดาอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 58.5 และในระยะ 12 เดือนที่ผ่านมาส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวรักใคร่กลมเกลียว ร้อยละ 58.5

2. ผลการวิเคราะห์สถิติบรรยายของตัวแปรความแข็งแกร่งในชีวิต ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน และพฤติกรรมการรังแกกัน

กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยความแข็งแกร่งในชีวิตเท่ากับ 108.46 (SD = 15.54) ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 คะแนนเฉลี่ยความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน เท่ากับ 42.34 (SD = 8.99) ส่วนพฤติกรรมการรังแกกันแบ่งเป็น พฤติกรรมการรังแกผู้อื่นที่มีความถี่บางครั้งถึงหนึ่งหรือสองครั้งต่อเดือน ที่พบมากที่สุดคือ พุดสิ่งที่เพื่อนไม่ชอบ ร้อยละ 64.2 รองลงมาคือ พุดจาหยาบคาย ร้อยละ 56.6 และความถี่หนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ - ทุกวัน ที่พบมากที่สุดคือ สร้างเรื่องตลกล้อเลียนเพื่อน ร้อยละ 23.5 รองลงมาคือ พุดจาหยาบคาย ร้อยละ 20.8 พฤติกรรม

การถูกรังแกที่มีความถี่บางครั้งถึงหนึ่งหรือสองครั้งต่อเดือน ที่พบมากที่สุด คือ ถูกเพื่อนพุดล้อเลียนร้อยละ 60.4 รองลงมาคือ ถูกเพื่อนพุดจาหยาบคายใส่ ร้อยละ 58.0 และความถี่หนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ - ทุกวัน ที่พบมากที่สุด คือ ถูกเพื่อนพุดจาหยาบคายใส่ ร้อยละ 17.4 รองลงมาคือ ถูกเพื่อนเรียกชื่อที่ไม่ชอบ ร้อยละ 15.1

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นในวัยรุ่นนอด้วยโอกาส

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมนพบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.19, p = .005$) เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น พบว่า 'I have' 'I am' และ 'I can' มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.22, p = 0.002$; $r = -.17, p = .013$; $r = -.15, p = .028$) ส่วนความผูกพัน ใกล้ชิดกับเพื่อน ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น ($r = .01, p = .871$) (ตารางที่ 1)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิต ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการถูกรังแกในวัยรุ่นนอด้วยโอกาส

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบสเปียร์แมนพบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แบบสเปียร์แมน ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวม ความแข็งแกร่งในชีวิตรายด้าน และความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน กับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น (n = 212)

ตัวแปร	r	p-value
ความแข็งแกร่งในชีวิต	-.19	.005
I have (ฉันมี...)	-.22	.002
I am (ฉันเป็น...)	-.17	.013
I can (ฉันสามารถ...)	-.15	.028
ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน	.01	.871

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แบบสเปียร์แมน ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวม ความแข็งแกร่งในชีวิตรายด้าน และความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน กับพฤติกรรมการถูกรังแก (n = 212)

ตัวแปร	r	p-value
ความแข็งแกร่งในชีวิต	-.19	.007
I have (ฉันมี...)	-.22	.001
I am (ฉันเป็น...)	-.15	.030
I can (ฉันสามารถ...)	-.15	.031
ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน	-.15	.026

($r = -.19, p = .007$) เมื่อพิจารณาผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของแต่ละองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมการถูกรังแกพบว่า 'I have' 'I am' และ 'I can' มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.22, p = .001; r = -.15, p = .030; r = -.15, p = .031$) ส่วนความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -.15, p = .026$) (ตารางที่ 2)

การอภิปรายผล

1. ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า คะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมอยู่ในช่วงคะแนน 54 - 137 คะแนน (mean = 108.46, SD = 15.54) โดยมีวัยรุ่นด้อยโอกาสที่คะแนนความแข็งแกร่งในชีวิตมากกว่าหรือเท่ากับค่าเฉลี่ย จำนวน 120 คน (ร้อยละ 56.6) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของ

วัยรุ่นด้อยโอกาสพบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิต โดยรวมและแต่ละองค์ประกอบของความแข็งแกร่งในชีวิต (I have, I am และ I can) มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Donnon (2010) ที่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นด้อยโอกาสชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (เกรด 7 ถึง 10) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (เกรด 10 ถึง 12) ประเทศแคนาดา พบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำจะมีเปอร์เซ็นต์ของพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นสูง และการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปของ Donnon and Hammond (2007) ที่พบว่ากลุ่มวัยรุ่น (เกรด 7 ถึง 9) ที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับการรังแกผู้อื่นสูง

ความแข็งแกร่งในชีวิต เป็นความสามารถหรือศักยภาพของบุคคลที่ใช้ในการเผชิญหน้ากับปัญหา เหตุการณ์ร้ายแรง หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดขึ้นในชีวิต โดยที่บุคคลสามารถก้าวผ่านและสามารถฟื้นตัวจากการได้รับผลกระทบจากสถานการณ์เหล่านั้นได้ (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grothberg, 1995) จากผลการศึกษาที่พบว่าความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทั้ง 3 องค์ประกอบหลักของความแข็งแกร่งในชีวิต (I have, I am และ I can) มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง (มี I have, I am และ I can สูง) มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นต่ำ หรือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ (มี I have, I am และ I can ต่ำ)

มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นสูง โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 'I have': แหล่งสนับสนุนภายนอกของบุคคล ที่ส่งเสริมให้เกิดความแข็งแกร่งในชีวิต เช่น การที่บุคคลมีครอบครัว มีเพื่อน ที่เข้าใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน คอยบอก หรือตักเตือนเมื่อจะกระทำบางอย่างที่อาจนำปัญหาสู่ตนเอง มีบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีว่าการกระทำที่ถูกต้องนั้นควรทำอย่างไร พร้อมทั้งจะสนับสนุนและให้กำลังใจ (Grothberg, 1995) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนแบบอยู่ประจำ โดยจะพักอาศัยอยู่ในเรือนนอน รับประทานอาหาร เรียน และทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันกับเพื่อน จึงทำให้วัยรุ่นกลุ่มนี้ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ใกล้ชิดกับเพื่อน เมื่อพบเจอกับปัญหา น่าจะมีเพื่อนคอยอยู่เคียงข้าง พร้อมให้คำแนะนำ และสนับสนุนช่วยเหลือ อันจะทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสมีกำลังใจที่จะต่อสู้ หาทางแก้ไขและสามารถผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ ไปได้โดยไม่มีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น นอกจากเพื่อนในวัยเดียวกันแล้ว ยังมีครูซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในโรงเรียนที่วัยรุ่นกลุ่มนี้อยู่ใกล้ชิดมากที่สุด ที่จะคอยสอน ตักเตือน ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ควรทำ และไม่ควรทำ รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตัว การที่มีเพื่อนและครูเป็นแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือ คอยดูแล และให้คำแนะนำ เมื่อจะทำพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ดี จึงลดโอกาสเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น จากการศึกษาของ Kendrick et al. (2012) ซึ่งศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป (อายุ 12 – 16 ปี) พบว่าการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นต่ำ

นอกจากเพื่อนและครู วัยรุ่นด้อยโอกาสบางส่วนที่ได้กลับบ้านในช่วงวันหยุด จะมีบิดามารดาหรือผู้ปกครองซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวที่มีความใกล้ชิดกันจะทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสมีความไว้วางใจที่จะพูดคุยถึงปัญหาต่าง ๆ ที่พบเจอ ขอคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยบรรเทาหรือทำให้ปัญหานั้นหมดไป และทำให้วัยรุ่นกลุ่มนี้ได้รับกำลังใจที่จะเผชิญหน้ากับสิ่งต่าง ๆ ได้ ซึ่งจะทำให้มีการแสดงออกทางพฤติกรรมที่เหมาะสม ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา หรือมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวแก้อันตราย จากการศึกษาของ Shetgiri et al. (2012) ในกลุ่มนักเรียนด้อยโอกาสอายุ 10 ถึง 17 ปี พบว่า นักเรียนด้อยโอกาสที่มีบิดามารดาที่สามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งกันและกันกับบุตรได้ บิดามารดามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของบุตร มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวแก้อันตราย และการศึกษาของ Espelage et al. (2000) พบว่าการมีผู้ใหญ่เป็นตัวอย่างที่ดีในการปฏิบัติตัว มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวแก้อันตราย ในทางตรงกันข้าม การใช้เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่มีผู้ใหญ่อยู่ด้วย มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวแก้อันตรายสูง

องค์ประกอบที่ 2 'I am' : ความเข้มแข็งภายในของบุคคล เช่น การที่บุคคลที่มีพื้นฐานอารมณ์ดี มีความรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถที่จะรักและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นได้ มีความภาคภูมิใจในตนเอง พร้อมทั้งจะรับผิดชอบและยอมรับในผลของการกระทำ และเชื่อว่าชีวิตยังมีความหวังเสมอ เป็นต้น (Grothberg, 1995) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษารุ่นนี้ เป็นกลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสที่

ส่วนใหญ่มีฐานะทางครอบครัวยากจน เรียนอยู่ในโรงเรียนแบบอยู่ประจำซึ่งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเรียน การที่วัยรุ่นด้อยโอกาสมีความเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี เชื่อว่าชีวิตยังมีความหวังเสมอ มองโลกในแง่ดี น่าจะเอื้ออำนวยให้วัยรุ่นด้อยโอกาสมีอารมณ์ดี มีความภาคภูมิใจในตนเอง สามารถที่จะรักและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นได้ ถึงแม้ว่าต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก วัยรุ่นด้อยโอกาสเหล่านี้ก็จะยังคงเห็นคุณค่าในตนเอง และเห็นคุณค่าของผู้อื่น จึงมีแนวโน้มที่จะทำให้มีพฤติกรรมก้าวร้าวแก้อันตราย ในขณะเดียวกันหากวัยรุ่นด้อยโอกาสไม่สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ได้ ไม่พอใจในชีวิต เปรียบเทียบตนเองกับวัยรุ่นทั่วไป อาจทำให้วัยรุ่นด้อยโอกาสมีความเสี่ยงที่จะมีปัญหาด้านจิตใจและอารมณ์ เช่น อารมณ์กังวล รู้สึกซึมเศร้า มีความรู้สึกคุณค่าในตนเองต่ำ มองโลกในแง่ร้าย เป็นต้น (พิมพ์พารณ กุลนกลิน, 2555) เมื่อต้องเจอกับปัญหาจะไม่เชื่อมั่นว่าสิ่งต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี จึงมีแนวโน้มที่จะหาทางออกด้วยวิธีการที่ไม่เหมาะสม มีพฤติกรรมก้าวร้าว รวมถึงมีพฤติกรรมก้าวร้าวแก้อันตรายสูง จากการศึกษาของ Wild et al. (2004) ในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปพบว่า วัยรุ่นที่มีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวแก้อันตรายสูง

องค์ประกอบที่ 3 'I can' : ทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เช่น การที่บุคคลมีความสามารถที่จะจัดการกับปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถเข้าถึงการสนับสนุนและการช่วยเหลือได้

เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาหรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด เป็นต้น (Grothberg, 1995) ซึ่งทักษะในการจัดการปัญหาเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นวัยรุ่นด้อยโอกาสที่เรียนอยู่ในโรงเรียนแบบอยู่กินประจำต้องใช้ชีวิตร่วมกันกับนักเรียนหลายคนที่มีความแตกต่างกันทั้งอายุ เพศ ลักษณะนิสัย จากสภาพแวดล้อมที่วัยรุ่นกลุ่มนี้ต้องเผชิญ การมีทักษะในการแก้ไขปัญหาจึงเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อวัยรุ่นด้อยโอกาสต้องเจอกับปัญหาแล้วสามารถขอความช่วยเหลือจากใครสักคนได้ มีทักษะการจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถหาทางออกหรือเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาอย่างเหมาะสม โดยหลีกเลี่ยงการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา จึงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นต่ำ การศึกษาของ Bayraktar et al. (2012) ที่ศึกษาในวัยรุ่นด้อยโอกาสจากประเทศไซปรัส และประเทศตุรกี อายุ 13 ถึง 18 ปี พบว่า วัยรุ่นที่มีความสามารถทางสังคมสูง (เช่น การปรับตัวทางสังคม ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เผชิญ หลีกเลี่ยงหรือยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น) มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นต่ำ และการศึกษาของ Cook et al. (2010) ที่พบว่าวัยรุ่นที่มีความสามารถทางสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นต่ำ นั่นคือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีทักษะในการจัดการกับปัญหาและมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลสูง (I can) มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นต่ำ

จากข้อมูลข้างต้นจึงอาจจะกล่าวได้ว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีองค์ประกอบของความ

แข็งแกร่งในชีวิตสูง (I have, I am, และ I can) มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นต่ำ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความแข็งแกร่งในชีวิตกับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาสพบว่า ความแข็งแกร่งในชีวิตโดยรวมและทั้ง 3 องค์ประกอบหลักของความแข็งแกร่งในชีวิต (I have, I am และ I can) มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาสอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นด้อยโอกาส (เกรด 7 - 12) พบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำจะมีร้อยละของพฤติกรรมการถูกรังแกสูง (Donnon, 2010) เช่นเดียวกันกับการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไปของ Donnon and Hammond (2007) พบว่ากลุ่มวัยรุ่น (เกรด 7 - 9) ที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับการถูกรังแกสูง

จากผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ หรือวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตต่ำ มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมการถูกรังแกสูง โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 'I have': แหล่งสนับสนุนภายนอกของบุคคล ที่ส่งเสริมให้เกิดความแข็งแกร่งในชีวิต (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grothberg, 1995) วัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ในครั้งนี้เรียนอยู่ในโรงเรียนแบบอยู่ประจำ ส่วนใหญ่มีเพื่อนสนิทในโรงเรียนเดียวกัน 1 - 10 คน (ร้อยละ 89.4) วัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มนี้จึงมีทั้งเพื่อนที่โรงเรียนและครูอยู่ใกล้ชิดตลอดเวลา ซึ่งน่าจะทำให้วัยรุ่นกลุ่มนี้มีบุคคลที่จะเป็นแหล่งสนับสนุนช่วยเหลือได้ในเวลาที่ต้องเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ โดยอาจจะเป็นการให้คำแนะนำ คำปรึกษา และตักเตือนในการประพฤติปฏิบัติตัวในทางที่ดี อันจะทำให้วัยรุ่นน้อยโอกาสมีกำลังใจในการที่จะยืนหยัดต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งการมีเพื่อนและครูคอยสนับสนุนช่วยเหลืออาจจะช่วยหลีกเลี่ยงกับการที่ต้องอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการถูกรังแก จึงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกต่ำ จากการศึกษาที่ผ่านมาในวัยรุ่นน้อยโอกาส พบว่าการได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนสูงมีแนวโน้มที่จะถูกรังแกต่ำ (Cluver et al., 2010; Pengpid & Peltzer, 2013) นอกจากนี้เพื่อนและครู วัยรุ่นน้อยโอกาสยังมีบิดามารดาหรือผู้ปกครอง/ญาติพี่น้องซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัวที่มีความใกล้ชิด โดยส่วนใหญ่พบว่าบรรยากาศในครอบครัวของวัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มนี้มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน (ร้อยละ 58.5) จึงน่าจะทำให้วัยรุ่นน้อยโอกาสรู้สึกว่าคุณเองมีครอบครัวที่มั่นคงคอยให้การช่วยเหลือ และพร้อมให้ความรักเสมอไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ซึ่งส่งเสริมให้วัยรุ่นน้อยโอกาสมีความแข็งแกร่งในชีวิต ไม่ยอมแพ้กับปัญหา หรือยอมตกเป็นผู้ถูกรังแกได้ง่าย ๆ จากการศึกษาในวัยรุ่นน้อยโอกาสของ Cluver et al. (2010) ที่พบว่าวัยรุ่นที่มีการสนับสนุนจากพี่น้องมากมีแนวโน้มที่จะถูกรังแกน้อย ในขณะที่การขาดแหล่งสนับสนุนจากบุคคลทั้งในและนอกรอบครัว

เมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบาก จะทำให้ไม่มีกำลังใจที่จะยืนหยัดต่อสู้กับสิ่งต่าง ๆ ไม่มีบุคคลคอยบอกและตักเตือนเมื่อมีความเสี่ยงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเอง จึงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมถูกรังแกสูง จากการศึกษาของ Pengpid and Peltzer (2013) ที่พบว่า การขาดการสนับสนุนและขาดสัมพันธ์ภาพกับบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับการเป็นผู้ถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ประกอบที่ 2 ‘I am’: ความเข้มแข็งภายในของบุคคล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grothberg, 1995) กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ เป็นกลุ่มวัยรุ่นน้อยโอกาสที่ส่วนใหญ่มีความขาดแคลนด้านความเป็นอยู่ดังที่ได้กล่าวข้างต้น จากสถานการณ์ดังกล่าวถึงแม้ว่าวัยรุ่นน้อยโอกาสจะต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก แต่ถ้าวัยรุ่นน้อยโอกาสที่มีความเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและเชื่อว่าชีวิตยังมีความหวังเสมอ มองโลกในแง่ดี น่าจะทำให้มีกำลังใจในการยืนหยัดต่อสู้กับปัญหา ไม่ยอมเป็นผู้ถูกรังแก นอกจากนี้การที่เป็นผู้ที่มิพินอารมณ์ที่ดี รู้จักแสดงออกซึ่งความห่วงใยต่อผู้คนรอบข้าง น่าจะทำให้ผู้คนเหล่านั้นเห็นถึงสิ่งดี ๆ ในตัวของวัยรุ่นน้อยโอกาส อันจะส่งผลให้วัยรุ่นน้อยโอกาสสามารถที่จะเป็นที่รักของผู้อื่นได้ (I am สูง) วัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มนี้น่าจะมีแนวโน้มที่จะถูกรังแกต่ำ ในขณะที่วัยรุ่นน้อยโอกาสกลุ่มที่อยู่ในสถานการณ์ที่ยากลำบากเช่นเดียวกัน แต่มีมุมมองต่อสิ่งต่าง ๆ ในทางที่ไม่ดี ไม่มีความหวังในชีวิต (I am ต่ำ) น่าจะมีส่วนให้วัยรุ่นกลุ่มนี้ไม่มีกำลังใจในการต่อสู้

เมื่อต้องเจอกับปัญหาและน่าจะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกสูง จากการศึกษาของ Kokkinos and Kipritsi (2012) ในกลุ่มวัยรุ่นทั่วไป (อายุ 10 - 13 ปี) พบว่า วัยรุ่นที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ วัยรุ่นที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ

องค์ประกอบที่ 3 'I can': ปัจจัยด้านทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (พัชรินทร์ นินทจันทร์ และคณะ, 2558; Grothberg, 1995) กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้เป็นวัยรุ่นด้อยโอกาสที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนแบบอยู่ประจำและต้องอาศัยอยู่กับทั้งเพื่อนรุ่นเดียวกันเพื่อนที่เป็นรุ่นพี่และรุ่นน้อง ซึ่งมีความหลากหลายหากวัยรุ่นด้อยโอกาสเหล่านี้มีทักษะทางสังคมต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ มีทักษะในการแก้ไขปัญหาและหาทางออกที่เหมาะสมได้เมื่อต้องเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่เลวร้าย เข้าไปมีส่วนร่วมกับเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดอันตราย หรือมีความเสี่ยงที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแก น่าจะช่วยให้สามารถขอการสนับสนุน ขอความช่วยเหลือ ได้ทันที หรือหาวิธีการในการจัดการกับสถานการณ์ที่เผชิญอยู่ได้อย่างเหมาะสม ทำให้มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ จากการศึกษาที่ผ่านมาของ Cook et al. (2010) พบว่า วัยรุ่นที่มีความสามารถทางสังคมสูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ จึงอาจกล่าวได้ว่าบุคคลที่มีทักษะในการจัดการกับปัญหาและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล (I can) สูง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ จึงอาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีองค์ประกอบ

ของความแข็งแกร่งในชีวิตสูง (I have, I am และ I can) มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนนความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 51.9) และระดับสูง ร้อยละ 42.4 (Mean = 42.34 SD = 8.99) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น พบว่าความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น อาจอธิบายได้ดังนี้ ตามพัฒนาการในช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่ให้ความสำคัญกับเพื่อน โดยวัยรุ่นจะให้ความสนใจและใช้เวลากับกลุ่มเพื่อนเป็นส่วนใหญ่ มักจะรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่คล้าย ๆ กัน มีความต้องการการยอมรับจากกลุ่ม (สุริยเดว ทรีปาตรี และสุชีรา เจริญธรรม, 2554) แต่อย่างไรก็ดีลักษณะของบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเกร็งแแก่ผู้อื่น มักจะมีปัญหาด้านอารมณ์และพฤติกรรม (Shetgini et al., 2012) ไม่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Thornberg & Jungert, 2017) ขาดความรู้สึกผิดเมื่อทำในสิ่งที่ผิด ไม่แสดงความรู้สึกหรือแสดงความรู้สึกแบบไม่จริงใจ ไม่กังวลกับการกระทำที่เป็นปัญหาของตนเอง เป็นต้น จากการศึกษาของ Munoz, Qualter, and Padgett (2011) ที่ศึกษาในวัยรุ่นทั่วไป (อายุ 11 - 12 ปี) พบว่า วัยรุ่นที่มีพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นสูง จะมีลักษณะขาดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ไม่จริงใจ มีความสามารถในการรับรู้หรือเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นต่ำ จะเห็นว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีพฤติกรรมเกร็งแแก่

ผู้อื่นนั้น จะมีลักษณะการรับรู้หรือเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นได้น้อย และไม่รู้สึกผิดกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหา นั่นคือไม่ว่าจะมีความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนหรือไม่ วัยรุ่นด้อยโอกาสกลุ่มที่เป็นผู้รังแกผู้อื่นก็อาจจะยังมีพฤติกรรมเช่นนั้น ลักษณะดังกล่าวจึงน่าจะมีส่วนทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่น

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการถูกรังแกของวัยรุ่นด้อยโอกาส

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ยังไม่มีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนกับพฤติกรรมการถูกรังแกในวัยรุ่นด้อยโอกาส จากผลการศึกษาที่พบว่าวัยรุ่นด้อยโอกาสที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนสูงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ อาจอธิบายได้ดังนี้

กลุ่มวัยรุ่นด้อยโอกาสที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนแบบอยู่ประจำ วัยรุ่นกลุ่มนี้จึงใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อนทั้งในเวลาเรียน เวลาทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงช่วงเวลาพักผ่อนนอนหลับ การได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันทำให้วัยรุ่นกลุ่มนี้ค่อย ๆ มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันกับเพื่อน มีความรู้สึกผูกพันและรู้สึกพึงพอใจในสัมพันธภาพกับเพื่อน สามารถที่จะแบ่งปันความรู้สึกส่วนตัวทั้งความสุขและความทุกข์หรือความลับให้เพื่อนฟังได้ กลายเป็นความ

ผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนเกิดขึ้น (Buhmester, 1990) ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อนในระดับปานกลาง ร้อยละ 51.9 และระดับสูง ร้อยละ 42.4 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าวัยรุ่นกลุ่มนี้มีความพึงพอใจในสัมพันธภาพกับเพื่อน สามารถที่จะพูดคุยสิ่งต่าง ๆ ที่ได้พบเจอกับเพื่อนได้ เมื่อรู้สึกไม่สบายใจหรือเมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ที่อันตราย เช่น สถานการณ์ที่เสี่ยงจะมีพฤติกรรมการถูกรังแกเกิดขึ้น ก็จะมีเพื่อนที่สามารถพูดคุย บอกเล่าปัญหา และขอความช่วยเหลือ ช่วยเหลือได้ น่าจะทำให้วัยรุ่นกลุ่มนี้มีกำลังใจสามารถที่จะยืนหยัดต่อสู้ และหาทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมได้ ทำให้มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ จากการศึกษาที่ผ่านมาในวัยรุ่นด้อยโอกาสพบว่า การได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนสูงมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมการถูกรังแกต่ำ (Cluver et al., 2010; Smokowski et al., 2013)

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาพบว่าความแข็งแกร่งในชีวิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการรังแกผู้อื่นและพฤติกรรมการถูกรังแก ดังนั้นพยาบาลหรือครูผู้รับผิดชอบด้านสุขภาพจิตของวัยรุ่นด้อยโอกาสในโรงเรียน ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตให้กับวัยรุ่นด้อยโอกาส เช่น การจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครอบครัว และครูที่โรงเรียน ให้กับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสพูดคุยใกล้ชิดและรับรู้ถึงความช่วยเหลือจากบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด (I have) จัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้ค้นหาความ

เข้มแข็งภายในตนเอง เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความเข้มแข็งทางใจที่จะยืนหยัดต่อสู้กับปัญหา (I am) และจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะการแก้ปัญหาเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (I can)

2. จากผลการศึกษาพบว่าความผูกพันใกล้ชิดกับเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการถูกรังแก ดังนั้นพยาบาลหรือครูผู้รับผิดชอบด้านสุขภาพจิตของวัยรุ่นด้อยโอกาสในโรงเรียน ควรจัดกิจกรรมที่ช่วยผูกสัมพันธ์ ให้รู้จักการดูแลและช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างวัยรุ่นด้อยโอกาสในโรงเรียน

3. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรังแกกันในวัยรุ่นด้อยโอกาสในรูปแบบของการวิจัยเชิงทำนาย หรือความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการป้องกันพฤติกรรมการรังแกกันในโรงเรียนอย่างเหมาะสมมากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณท่านผู้อำนวยการ และคณาจารย์จากโรงเรียนราชประชานุเคราะห์แห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่กรุณาอำนวยความสะดวกในการดำเนินการรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2561). *สถานการณ์เด็กด้อยโอกาสในสังคมไทย*. สืบค้นเมื่อ 10 มกราคม 2562, จาก <http://www.prdmh.com/>

กอร์ปบุญ ภาวะกุล และปราโมทย์ สุกนิษฐ์. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการรังแกข้ามระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ในโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่ง กรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 56(1), 35-44.

ฉันทนา แรงสิงห์. (2554). ปัจจัยทำนายภาวะซึมเศร้าของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเชียงราย. *วารสารสภาการพยาบาล*, 26(2), 42-56.

ชุนินาถ ศักรินทร์กุล และอลิสา วัชรสินธุ. (2557). ความชุกของการข่มเหงรังแกและปัจจัยด้านจิตสังคมที่เกี่ยวข้องในเด็กมัธยมต้น เขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*, 59(3), 221-230.

ทัศนาว ทวีคุณ, พัชรินทร์ นินทจันทร์, และ โสภนิ แสงอ่อน. (2555). ปัจจัยทำนายความเครียดของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 22(3), 1-11.

นวลจิรา จันระลักษณะ, ทัศนาว ทวีคุณ, และ โสภนิ แสงอ่อน. (2558). ปัจจัยทำนายภาวะซึมเศร้าในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 29(2), 128-143.

พัชรินทร์ นินทจันทร์, ทัศนาว ทวีคุณ และ โสภนิ แสงอ่อน. (2555). *โปรแกรมการสร้างเสริมความแข็งแกร่งในชีวิต: A resilience-enhancing program*. กรุงเทพฯ: จุฬาทอง.

พัชรินทร์ นินทจันทร์, ทัศนาว ทวีคุณ และ โสภนิ แสงอ่อน. (2558). *ความแข็งแกร่งในชีวิต: แนวคิดการประเมินการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: จุฬาทอง.

พัชรินทร์ นินทจันทร์, และ โสภนิ แสงอ่อน. (2562). *คุณสมบัติทางจิตมิติ (Psychometric properties) ของแบบประเมินพฤติกรรมการรังแกกัน ฉบับดัดแปลงภาษาไทย*. รายงานการวิจัย. โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี.

พัชรินทร์ นินทจันทร์, โสภนิ แสงอ่อน และจริยา วิริยะสุกร. (2556). ความแข็งแกร่งในชีวิตเหตุการณ์ที่สร้างความยุ่งยากใจ และสุขภาพจิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 7(2), 12-26.

พิมพากรณ์ กลั่นกลิ่น (บก.). (2555). *การสร้างเสริมสุขภาพเด็กทุกช่วงวัย*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

มะลิวรรณ วงษ์จันทร์, พัชรินทร์ นินทจันทร์, และ โสภนิ แสงอ่อน. (2558). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความแข็งแกร่งในชีวิตของวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตร์มหาบัณฑิต,

สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.

มันชานา นธิธรา. (2546). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะซึมเศร้าของเด็กวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). *รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *เอกสารประกอบการอบรมและพัฒนานุเคราะห์ด้านระบบสารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2556*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.obec.go.th/>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย*. สืบค้นเมื่อ 23 สิงหาคม 2562, จาก <http://social.nesdb.go.th/>

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสตูล. (2558). *ข้อมูลผู้ด้อยโอกาสจังหวัดสตูล: คำนิยามผู้ด้อยโอกาส*. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก <http://www.satun-m-society.go.th/>

สุริยเดว ทรีปาตี. (2551). *พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2561, จาก www.nicfd.cf.mahidol.ac.th/th/images/documents/3.pdf

สุริยเดว ทรีปาตี และ สุชีรา เจริญธรรม. (2554). *รู้จักเด็ก ทั้งตัวและหัวใจ: เคล็ดลับการเป็นที่เลี้ยงดูใจ*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล เจียฮั่ว.

อมรวิรัช นาคทรพรพ. (2557). *เด็กด้อยโอกาส จุดพลิกผันอนาคตของชาติ*. ใน *การประชุมวิชาการเรื่อง อภิวัฒน์การเรียนรู้สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย*. (หน้า 1-25). กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน.

อิงอร แก้วแหวน. (2550). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะซึมเศร้าของวัยรุ่น อำเภอสตูล จังหวัดสตูล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

Bayraktar, F. (2012). Bullying among adolescents in North Cyprus and Turkey: Testing a multifactor model. *Journal of Interpersonal Violence, 27*(6), 1040 - 1065. doi: 10.1177/0886260511424502.

Buhrmester, D. (1990). Intimacy of friendship, interpersonal competence, and adjustment during preadolescence and adolescence. *Child Development, 61*(4), 1101- 1111. doi: 10.2307/1130878.

Cerezo, F., Ruiz-Esteban, C., Lacasa, C. S., & Gonzalo, J. J. A. (2018). Dimensions of parenting styles, social climate, and bullying victims in primary and secondary education. *Psicothema, 30*(1), 59-65. doi: 10.7334/psicothema2016.360.

Cluver, L., Bowes, L., & Gardner, F. (2010). Risk and protective factors for bullying victimization among AIDS-affected and vulnerable children in South Africa. *Child Abuse & Neglect, 34*(10), 793-803. doi: 10.1016/j.chiabu.2010.04.002

Cohen, S., & Williamson, G. (1998). Perceived stress in a probability sample of the United States. *The Social Psychology of Health, 3*(1), 31-63.

Cook, C. R., Williams, K. R., Guerra, N. G., Kim, T. E., & Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly, 25*(2), 65 - 83. doi: 10.1037/a0020149.

Donnon, T. (2010). Understanding how resiliency development influences adolescent bullying and victimization. *Canadian Journal of School Psychology, 25*(1), 101-113. doi: 10.1177/0829573509345481

Donnon, T., & Hammond, W. (2007). Understanding the relationship between resiliency and bullying in adolescence: An assessment of youth resiliency from five urban junior high schools. *Psychiatric Clinics of North America, 16*(2), 449 - 471. doi: 10.1016/j.chc.2006.11.007.

Espelage, D. L., Bosworth, K., & Simon, R. T. (2000). Examining the social context of bullying behaviors in early adolescence. *Journal of Counseling & Development, 78*(3), 326-333. doi: 10.1002/j.1556-6676.2000.tb01914.x.

- Espelage, D. L., & Holt, M. K. (2013). Suicidal ideation and school bullying experiences after controlling for depression and delinquency. *The Journal of Adolescent Health, 53*(1), S27-31. doi: 10.1016/j.jadohealth.2012.09.017.
- Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Method, 39*, 175 - 191. Retrieved May, 25, 2018, from <http://www.gpower.hhu.de/>.
- Finger, L. R., Yeung, A. S., Craven, R. G., Parada, R. H., & Neway, K. (2008). *Adolescent peer relations instrument: Assessment of its reliability and construct validity when used with upper primary students*. Paper presented at the Australian association for research in education conference (page 1-9). Brisbane: University of Western Sydney. Retrieved April, 10, 2018, from <http://researchbank.acu.edu.au/>
- Garmaroudi, G., Mohammad, K., Omidvari, S., & Jafarpour, S. (2014). Prevalence of bullying and its associated factors among Iranian middle school students. *Health Education & Health Promotion, 2*(3), 9 - 20.
- Grotberg, E. H. (1995). *A guide to promoting resilience in children: Strengthening the human spirit*. The Hague: The Bernard van Leer foundation. Retrieved August, 20, 2017, from <https://eric.ed.gov/?id=ED386271>.
- Grotberg, E. H. (1997). *The international resilience research project*. Retrieved August, 20, 2017, from <http://resilnet.uiuc.edu/library/grotb97a.html>.
- Ireland, J. L. (2005). Psychological health and bullying behavior among adolescent prisoners: A study of young and juvenile offenders. *Journal of Adolescent Health, 36*(3), 236 - 243. doi: 10.1016/j.jadohealth.2004.02.026.
- Juan, A., Zuze, L., Hannan, S., Govender, A., & Reddy, V. (2018). Bullies, victims and bully-victims in South African schools: Examining the risk factors. *South African Journal of Education, 38*(1), S1 - S10. doi: 10.15700/saje.v38ns1a1585.
- Kendrick, K., Jutengren, G., & Stattin, H. (2012). The protective role of supportive friends against bullying perpetration and victimization. *Journal of Adolescence, 35*(4), 1069 - 1080. doi: 10.1016/j.jadohealth.2012.02.014.
- Kokkinos, C. M., & Kipritsi, E. (2012). The relationship between bullying, victimization, trait emotional intelligence, self-efficacy and empathy among preadolescents. *Social Psychology of Education: An International Journal, 15*(1), 41 - 58. doi: 10.1007/s11218-011-9168-9.
- Malta, D. C., Prado, R. R., Dias, A. J. R., Mello, F. C. M., Silva, M. A., Costa, M. R., et al. (2014). Bullying and associated factors among Brazilian adolescents: Analysis of the national adolescent school-based health survey. *Brazilian Journal of Epidemiology, 17*(Suppl 1), 131 - 145. doi: 10.1590/1809-4503201400050011.
- Marsh, H. W., Parada, R. H., Craven, G. R., & Finger, L. (2004). In the looking glass: A reciprocal effects model elucidating the complex nature of bullying, psychological determinants and the central role of self-concept. In C. S. Sanders & G. D. Phye (Eds.), *Bullying: implications for the classroom* (p. 63-109). Retrieved March, 8, 2019, from <https://www.researchgate.net/>.
- Munoz, L.C., Qualter, P., & Padgett, G. (2011). Empathy and bullying: Exploring the influence of callous-unemotional traits. *Child Psychiatry and Human Development, 42*(2), 183-196. doi:10.1007/s10578-010-0206-1.
- Olweus, D. (1997). *Bully/victim problems in school: Facts and intervention*. Retrieved August, 20, 2017, from <https://pdfs.semanticscholar.org/13e7/755d6e9ec2c6c00d7b7f86f685b7652ce952.pdf>.
- Owusu, A., Hart, P., Oliver, B., & Kang, M. (2011). The association between bullying and psychological health among senior high school students in Ghana, West Africa. *Journal of School Health, 81*(5), 231 - 238. doi: 10.1111/j.1746-1561.2011.00590.x.

- Parada, R. H. (2000). *Adolescent peer relations instrument: A theoretical and empirical basis for the measurement of participant roles in bullying and victimization of adolescence: An interim test manual and a research monograph: A test manual*. Penrith South, DC, Australia: Publication Unit, Self-concept Enhancement and Learning Facilitation (SELF) Research Centre, University of Western Sydney.
- Pengpid, S., & Peltzer, K. (2013). Bullying and its associated factors among school-age adolescents in Thailand. *Scientific World Journal*, 2013(1), 1-6. doi: 10.1155/2013/254083.
- Sapouna, M., & Wolke, D. (2013). Resilience to bullying victimization: The role of individual, family and peer characteristics. *Child Abuse & Neglect*, 37(11), 997 - 1006. doi: 10.1016/j.chiabu.2013.05.009.
- Save the children Lebanon. (2018). *Bullying within schools and communities in Lebanon: Research summary*. Retrieved December 19, 2019, from <https://resourcecentre.savethechildren.net/>.
- Shetgiri, R., Lin, H., Avila, R. M., & Flores, G. (2012). Parental characteristics associated with bullying perpetration in US children aged 10 to 17 years. *American Journal of Public Health*, 102(12), 2280-2286. doi: 10.2105/AJPH.2012.300725.
- Smokowski, P. R., Cotter, K. L., Robertson, C., & Guo, S. (2013). Demographic, psychological, and school environment correlates of bullying victimization and school hassles in rural youth. *Journal of Criminology*, 2013, 1 - 13. doi: 10.1155/2013/137583
- Thornberg, R., & Jungert, T. (2017). Callous-unemotional traits, harm-effect moral reasoning, and bullying among swedish children. *Child Youth Care Forum*, 46(4), 559 - 575. doi: 10.1007/s10566-017-9395-0.
- United Nations Children's Fund [UNICEF]. (2012). *The state of the world's children: Children in an urban world*. Retrieved June, 20, 2018, from <https://www.unicef.org/>.
- Viljoen, J. L., O'Neill, M. L., & Sidhu, A. (2005). Bullying behaviors in female and male adolescent offenders: Prevalence, types, and association with psychosocial adjustment. *Aggressive Behavior*, 31(6), 521 - 536. doi: 10.1002/ab.20036.
- Wild, G. L., Flisher, J. A., Bhana, A., & Lombard, C. (2004). Associations among adolescent risk behaviours and self-esteem in six domains. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(8), 1454 - 1467. doi: 10.1111/j.1469-7610.2004.00330.x.
- World Health Organization [WHO]. (2019). *Adolescent development*. Retrieved May 22, 2018, from http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/dev/en/.
- Yen, C. F., Kim, Y. S., Wang, P. W., Lin, H. C., Tang, T. C., Wu, Y. Y., et al. (2012). Socio-demographic correlates of involvement in school bullying among adolescents in southern Taiwan. *Taiwanese Journal of Psychiatry (Taipei)*, 26(3), 197 - 206.
- Zhou, Y., Guo, L., Lu, C., Deng, J., He, Y., Huang, J., et al. (2015). Bullying as a risk for poor sleep quality among high school students in China. *PLoS ONE*, 10(3), 1 - 14. e0121602. doi:10.1371/journal.pone.0121602.